

ZONA ECONOMICĂ EXCLUSIVĂ

Daniela Nicoleta POPESCU

Catedra Drept Internațional și Drept al Relațiilor Economice Externe

The Economic development and the need of protection of maritime environment and of biologic resources have determined various states to claim for a regime of control and sovereign jurisdiction on some special maritime zones of economic protection for the purpose of exploitation and conservation of maritime resources.

The establishing of an equitable juridical regime for all states with respect to delimitation of these special zones has led to the necessity of some juridical solutions that would allow a correct right of exploitation for all states in the maritime zones.

The key words: exclusive economic zone, treaty, the right of the sea, convention, riparian states.

Conceptul de *zonă economică exclusivă* sau, mai rar denumită, *mare patrimonială* [1], a suscitat ample dezbateri pe întreaga perioadă de desfășurare a lucrărilor celei de-a III-a Conferințe a ONU. Necesitatea clarificării acestui concept a rezultat din practica statelor care au creat unilateral, după 1945-1947, anumite zone speciale de protecție economică, în scopul exploatării și conservării resurselor marine.

Această zonă specială nu a fost reglementată prin documentele adoptate la Conferințele asupra dreptului mării de la Geneva din 1958 și 1960. La 29 aprilie 1958, la Geneva, a fost adoptată *Convenția cu privire la conservarea resurselor biologice în largul mării* [2]. Ulterior, datorită lacunelor serioase în reglementare cu privire la asigurarea unui regim juridic echitabil pentru toate statele lumii în activitățile de explorare și exploatare a resurselor marine, statele dezavantajate din punct de vedere geografic și economic au emis întemeiate pretenții cu privire la necesitatea unui nou cadru normativ care să le permită un drept de exploatare a zonelor maritime adiacente mării teritoriale.

În urma analizei lucrărilor sintetizate în colecțiile ONU, care ilustrează volumul imens de activitate al celei de-a III-a Conferințe asupra dreptului mării, putem afirma că izvorul conceptului de zonă economică exclusivă a fost conturat într-un set de documente internaționale, precum: proiectele *Comitetului Special Permanent al ONU*; *Declarația de la Montevideo* din 8 mai 1970, *Declarația de la Lima* din 8 august 1970 și *Declarația de la Santo Domingo* din 9 iunie 1972 cu privire la marea teritorială, *marea patrimonială* și *platoul continental* [3]; *Declarația Organizației Unității Africane asupra bazelor dreptului mării* din 1974 [4], cu propunerile formulate de Kenya în anii 1971 și 1972 [5]; raportul UNCTAD al Secretarului General al ONU referitor la spațiile submarine din 1970; *Declarația de principii a Adunării Generale a ONU* din anul 1970 ș.a.

1. Regimul juridic special al zonei economice exclusive

Cu privire la natura juridică a zonei economice exclusive [6], s-au conturat mai multe ipoteze teoretice, cele mai semnificative în această controversă fiind următoarele: *continuitatea teritorială* sau *contiguitatea geografică* [7]. De asemenea, în determinarea conținutului naturii juridice, semnificative au fost abordările cu privire la drepturile statului riveran asupra zonei economice exclusive. Astfel, au fost formulate opinii care argumentau *drepturi exclusive ale statelor riverane* asupra zonei, iar altele care se axau pe caracterul *preferențial* [8] sau *funcțional* al exercitării acestor drepturi [9]. Au fost acceptate, fiind preluate atât în doctrină, cât și în prevederile *Convenției*, argumentațiile bazate pe contiguitatea geografică, precum și cele referitoare la caracterul exclusiv și suveran al drepturilor statelor riverane asupra zonei economice exclusive.

Potrivit art.55 din *Convenție*, „*zona economică exclusivă este o zonă situată dincolo de marea teritorială și adiacentă acesteia, supusă regimului juridic special stabilit prin prezenta parte, în virtutea căruia drepturile și jurisdicția statului riveran și drepturile și libertățile celorlalte state sunt guvernate de dispozițiile pertinente ale Convenției*”.

După cum se poate constata și din analiza conceptului, zona economică exclusivă nu este teritoriu de stat, dar este supusă jurisdicției acestuia în privința drepturilor suverane și exclusive, având, totodată – în ceea ce privește celelalte libertăți consacrate de *Convenție* – regimul juridic de mare liberă.

2. Delimitarea zonei economice exclusive

Potrivit unei statistici a FAO din anul 1978, un număr de 47 de state din toate continentele aveau instituite prin acte interne astfel de zone economice [10]. Procesul de declarare a drepturilor statelor riverane asupra

apelor adiacente mării teritoriale s-a accentuat, astfel că în anul 1980 existau aproximativ 90 de state cu o zonă economică exclusivă de 200 de mile marine, 12 state cu zone cuprinse între 15 - 100 mile marine, iar un număr mare de state au încheiat convenții cu statele riverane pentru pescuitul în aceste zone [11].

Convenția stabilește, fără excepții, că zona economică exclusivă nu se întinde dincolo de 200 mile marine de la liniile de bază de la care se măsoară lățimea mării teritoriale [12].

Pentru delimitarea zonei economice exclusive între state ale căror țărmuri sunt limitrofe sau situate față în față, *Convenția* prevede posibilitatea soluționării pe bază de acord, astfel încât să se ajungă la o soluție echitabilă. Până la încheierea acordului vizat, statele interesate, într-un spirit de înțelegere și cooperare, vor face tot posibilul pentru a încheia aranjamente provizorii cu caracter practic și pentru a nu compromite sau împiedica, în timpul acestei perioade de tranziție, încheierea acordului definitiv. Aranjamentele provizorii nu prejudiciază delimitarea finală. Dacă există un acord în vigoare între statele interesate, problemele referitoare la delimitarea zonei economice exclusive vor fi soluționate potrivit prevederilor aceluiași acord [13].

Potrivit datelor centralizatoare publicate în Raportul Secretarului General al ONU cu privire la dreptul mării [14], un număr de 101 state au stabilit prin legislația internă o zonă economică exclusivă de 200 mile marine, prin linii convenționale sau prin coordonate geografice, 10 țări au stabilit zona prin delimitări comune [15], 4 state au apelat la procedurile prevăzute de Secțiunea XV din *Convenție* [16], un număr de 13 țări au instituit o *zonă de pescuit* [17] sau de *protecție ecologică*, iar un număr de 24 de state nu au prevăzut în legislația internă delimitarea zonei ori nu au comunicat aceste date [18].

România a stabilit, inițial, limita zonei economice exclusive la 200 mile marine [19]. Prin acest act normativ se stabilea că zona economică exclusivă se întinde, în partea ei exterioară, până la o distanță de 200 de mile marine de la liniile de bază de la care se măsoară lățimea mării teritoriale. România pune în aplicare principiul stabilit de *Convenție* privind delimitarea prin acordul statelor riverane, astfel că în decretul menționat se preciza că, în condițiile dimensiunilor restrânse ale Mării Negre, întinderea efectivă a zonei economice exclusive a României se va determina prin delimitarea acesteia în cadrul negocierilor cu statele vecine ale căror țărmuri sunt limitrofe sau situate față în față cu țărmul românesc la Marea Neagră. Delimitarea se va face, ținându-se seama de legislația României, prin înțelegeri cu aceste state, cu aplicarea, în funcție de circumstanțele specifice din fiecare sector de delimitat, a principiilor și criteriilor de delimitare general recunoscute în dreptul internațional și în practica statelor, în vederea unor soluții echitabile.

Delimitarea zonei economice exclusive a României este reglementată prin dispozițiile art.9 din *Legea nr.17/1990 privind regimul juridic al apelor maritime interioare, al mării teritoriale, al zonei contigue și al zonei economice exclusive ale României* (republicată) [20], care prevede că, în condițiile specifice determinate de dimensiunile Mării Negre, întinderea zonei economice exclusive a României se stabilește prin delimitare, pe bază de acord încheiat cu statele vecine, ale căror țărmuri sunt limitrofe sau situate față în față cu litoralul românesc al Mării Negre, ținându-se cont de dispozițiile *Convenției* care permit o zonă economică exclusivă de până la 200 mile marine. Delimitarea urmează a se face în conformitate cu principiile general recunoscute de dreptul internațional și cu respectarea legislației române, prin aplicarea, în funcție de circumstanțele specifice din fiecare sector de delimitat, a principiilor și criteriilor de delimitare general recunoscute, astfel încât să se ajungă la o soluție echitabilă.

3. Drepturile și obligațiile statelor în zona economică exclusivă

Potrivit regimului juridic al zonei economice exclusive, *Convenția* prevede, în beneficiul *statelor riverane*, următoarele drepturi suverane [21]: 1) explorarea, exploatarea, conservarea și gestionarea resurselor naturale, biologice și nebiologice situate în subsolul acesteia și în apele de deasupra; 2) amplasarea și folosirea de insule artificiale, instalații și lucrări; 3) cercetarea științifică marină; 4) protecția și conservarea mediului marin ș.a.

În exercitarea drepturilor și în îndeplinirea obligațiilor pe care le are în zona economică exclusivă, statul riveran va ține seama în mod corespunzător de drepturile și de obligațiile celorlalte state și va acționa într-un mod compatibil cu *Convenția*. Drepturile cu privire la fundul mării și la subsolul acestuia vor fi exercitate în conformitate cu prevederile aplicabile platoului continental.

În zona economică exclusivă, *toate statele*, fie că sunt riverane sau fără litoral, se bucură de libertățile de navigație și de survol și de dreptul de a pune cabluri și de a conduce submarine, precum și de libertatea de a folosi marea în alte scopuri licite pe plan internațional, legate de exercitarea acestor libertăți, îndeosebi de cele referitoare la exploatarea navelor, aeronavelor, a cablurilor și conductelor submarine [22].

Statele *fără litoral* au dreptul de a participa, pe baze echitabile, la exploatarea unei părți corespunzătoare din excedentul resurselor biologice ale zonelor economice ale statelor riverane din regiune sau subregiune, ținându-se seama de factorii economici și geografici pertinenti ai statelor interesate, pe bază de acorduri bilaterale, subregionale sau regionale și în conformitate cu prevederile *Convenției*. Statele dezvoltate fără litoral nu au dreptul să participe la exploatarea resurselor biologice, în virtutea prezentului articol [23], decât în zonele economice exclusive ale statelor riverane dezvoltate din aceeași regiune sau subregiune și ținându-se seama de măsura în care statul riveran, permițând altor state accesul la resursele biologice din zona sa economică exclusivă, a luat în considerație necesitatea de a reduce la minimum efectele care ar aduce prejudicii comunităților de pescari, precum și perturbările economice în statele ai căror cetățeni practică în mod obișnuit pescuitul în zonă.

Statele dezavantajate din punct de vedere geografic au dreptul să participe, pe baze echitabile, la exploatarea unei părți corespunzătoare din excedentul resurselor biologice ale zonelor economice exclusive ale statelor riverane din aceeași regiune sau subregiune, ținându-se seama de caracteristicile economice și geografice pertinente ale tuturor statelor interesate și în conformitate cu prevederile *Convenției*.

Prin expresia „*state dezavantajate din punct de vedere geografic*” se înțelege statele riverane, inclusiv statele riverane la o mare închisă sau semiînchisă, pe care situația lor geografică le face să depindă de exploatarea resurselor biologice ale zonelor economice exclusive ale altor state din regiune sau subregiune, pentru o aprovizionare suficientă cu pește destinată nevoilor alimentare ale populației lor sau ale unei părți din populație, precum și statele riverane care nu pot pretinde la o zonă economică exclusivă proprie [24]. Condițiile și modalitățile acestei participări vor fi stabilite, de către statele interesate, prin acorduri bilaterale, subregionale sau regionale.

În lucrările finale ale Conferinței de la Montego Bay (Jamaica), din 10 decembrie 1982, România a formulat, odată cu semnarea *Convenției*, Declarația pe care, datorită importanței acesteia, o redăm *ad litteram* [25]:

„1. *Ca țară geografic dezavantajată, riverană la o mare săracă în resurse piscicole, România reafirmă necesitatea dezvoltării cooperării internaționale în domeniul valorificării resurselor piscicole din zonele economice, pe baza unor acorduri juste și echitabile, care să asigure accesul țărilor din această categorie la resursele de pescuit din zonele economice ale altor regiuni sau subregiuni.*

2. *România reafirmă dreptul statelor riverane de a adopta măsuri pentru protecția intereselor de securitate, inclusiv dreptul de a adopta reglementări naționale cu privire la trecerea navelor de război străine prin marea teritorială.*

Dreptul de a adopta asemenea măsuri este în deplină conformitate cu art.19 și 25 ale Convenției, așa cum se precizează și în declarația președintelui Conferinței ONU cu privire la dreptul mării, în ședința plenară a Conferinței din 26 aprilie 1982.

3. *România declară că, în temeiul cerințelor de echitate – după cum rezultă din art.74 și 83 ale Convenției Națiunilor Unite asupra dreptului mării – insulele nelocuite și fără viață economică nu pot afecta în nici un fel delimitarea spațiilor maritime ce aparțin țărmurilor principale ale statelor riverane”.*

Principiul echității [26] constituie baza soluționării conflictelor între interesele statului riveran și cele ale unuia sau ale mai multor state, care ar putea apare în situația în care *Convenția* nu atribuie drepturi sau jurisdicție nici statului riveran, nici altor state în interiorul zonei economice exclusive. Un eventual diferend va trebui să fie rezolvat, pe baza principiului enunțat, ținându-se seama de toate circumstanțele pertinente și luându-se în considerație importanța pe care interesele în cauză le prezintă, în ansamblu, pentru părțile respective și pentru comunitatea internațională.

În vederea exercitării drepturilor și îndeplinirii obligațiilor ce le revin în zona economică exclusivă, potrivit *Convenției*, statele vor ține seama în mod corespunzător de drepturile și obligațiile statului riveran și vor respecta legile și reglementările adoptate de acesta în conformitate cu dispozițiile *Convenției* și celelalte reguli de drept internațional, în măsura în care acestea nu sunt incompatibile cu prezentele dispoziții [27].

Concluzii

Această preocupare sporită este determinată, în principal, de resursele nebănuite existente în mările și oceanele lumii, de nevoia acută de extindere a cercetărilor în aceste zone, precum și de influența determinantă asupra unor importanți factori de progres pentru omenire, precum: comerțul maritim, care s-a dovedit a fi avantajos atât pentru producătorii de mărfuri, cât și pentru transportatorii maritimi [28]; cercetarea științifică, care va permite exploatarea accentuată a potențialului biologic și energetic marin; comunicațiile internaționale, care s-au dezvoltat și pe această cale convențională ș.a. [29].

Referințe:

1. Doc. U.N. International Legal Materials. Vol. IX, 1970, p.1081; vol.X, 1971, p.208.
2. Convenție care nu a fost ratificată de România.
3. Doc. U.N., loc.cit., p.209; Moca Gh. Op.cit., p.289.
4. Doc. U.N. Declaration of the Organization of the African Unity on the Issues of the Law of the Sea. În: Doc. A/Conf. 62/33, 19 iulie 1974 ș.a.
5. *A se vedea*: Proiect d'article relatifs au concept d'une zone economice exclusive, prezentat de Kenya la Comitetul pentru folosirea pașnică a fundului mărilor și oceanelor (Doc.A/AC.138/SG.II/L.10, 7 august 1972). - În: Mazilu D. Dreptul Mării – concepte și instituții consacrate de Convenția de la Montego-Bay. - București: Lumina LEX, 2002, p.79.
6. Phillips J.C. The Exclusive Economic Zone as a Concept in International Law // International and Comparative Law Quarterly. - 1977. - No26; Geamănu G. Op. cit., p.441; Starke J.G. Op. cit., p.260.
7. Moca Gh. Op. cit., p.307.
8. Acest caracter preferențial a fost fundamentat pe soluția Curții Internaționale de Justiție din 1974 în *Afacerea pescuitului islandez*, declanșată de RF Germania și Marea Britanie, în care se reținea pentru statul riveran doar drepturi preferențiale (speciale sau convenționale) în favoarea statelor care se găsesc „intr-o situație de dependență specială în ceea ce privește pescăriile de coastă”, deci nu drepturi suverane // *Annuaire C.I.J.* - 1973-1974. - P.116-117; // *C.I.J.* - Recueil. - 1974. - P.24 și urm.
9. Pentru analiză detaliată a lucrărilor Conferinței la această temă, *a se vedea*: Mazilu D., Op. cit. Vol.III, p.197 și urm; Geamănu G., Op.cit., p.441.
10. Geamănu G. Op. cit., p.441.
11. Moca Gh. Op. cit., p.306.
12. Art.57 din Convenție.
13. *Ibidem*, art.74; *A se vedea* Anexa nr.7 la Referat cu privire la *Actul privind zona economică exclusivă a Belgiei din 2 aprilie 1999 și Actul Regal din 27 mai 1999 privind stabilirea zonei economice exclusive a Olandei*. - În: *The Law of the Sea* no.44, loc.cit., p.36-38 și p.54-57.
14. UN Document, A/56/58. - În: *The Law of the Sea, Bulletin no. 54*, loc.cit., p.132 și urm. În această bază de date este prezentată situația cu privire la pretențiile de delimitare a spațiilor maritime pentru un număr de 152 state *A se vedea* Anexa nr.6 la Referat.
15. Cipru, Egipt, Georgia, Iran, Lituania, Polonia, RD Congo, Suedia, Turcia, Qatar.
16. Secțiunea XV reglementează *Rezolvarea diferendelor*. Au fost delimitate prin arbitraj sau mijloace jurisdicționale zonele economice exclusive dintre Camerun-Nigeria și Eritrea-Yemen. *A se vedea*: Anexa nr.8 la Referat, *The Law of the Sea* no.44, loc.cit., p.77-80.
17. Algeria, Belgia, Danemarca, Finlanda, Gambia, Irlanda, Malta, Marea Britanie, Norvegia, Palau, Papua Noua Guinee, Spania, Tunisia (*n.n.* – statele subliniate au stabilit și o zonă economică exclusivă).
18. Albania, Bahrain, Benin, Bosnia-Herțegovina, Congo, Ecuador, El Salvador, Grecia, Irak, Israel, Italia, Iordania, Kuveit, Liban, Liberia, Libia, Monaco, Peru, Arabia Saudită, Serbia-Munte negru, Singapore, Slovenia, Somalia și Sudan. *A se vedea* în acest sens Anexa nr.6 la Referat.
19. Decretul nr.142 din 25 aprilie 1986 privind instituirea zonei economice exclusive a Republicii Socialiste România în Marea Neagră // *Buletinul Oficial* nr.25 din 26 aprilie 1986.
20. Monitorul Oficial al României, Partea I. - 2002. - Nr.765.
21. Art.56 din Convenție.
22. *Ibidem*, art.58.
23. *Ibidem*, art.69.
24. *Ibidem*, art.70.2.
25. Declarația este reiterată de art.3 din Legea nr.110/1996 privind ratificarea Convenției. Pentru detalii suplimentare privind poziția României la lucrările Conferinței, *a se vedea*: Mazilu D. (Op. cit. III), reprezentantul României la lucrările Conferinței și membru al Comitetului pentru redactarea *Convenției*.
26. *Ex aequo et bono (Principiul binelui și al echității)*, menționat în art. 38 din Statutul Curții Internaționale de Justiție.
27. Art.58.3 din Convenție.
28. Charles Louis Secondat de Montesquieu. Despre spiritul legilor. II. - București: Editura Științifică, 1970, p.39, care sublinia: „acele țări care au înțeles importanța navigației internaționale și-au dezvoltat schimburile comerciale și au progresat cu rapiditate”. - În: Mazilu D. Dreptul Mării – concepte și instituții consacrate de Convenția de la Montego-Bay. - București: Lumina LEX, 2002, n.n. Op. cit. I, p.13.
29. Mazilu D. Op. cit. I, p.23. Potrivit datelor indicate în această prestigioasă lucrare științifică, în oceanul planetar există hrană pentru 30 mrd. de oameni și resurse energetice pentru sute și mii de ani.

Prezentat la 26.06.2009